

LES IRREALS OMEGUES

J.V. Foix

**AMB UN ESTUDI I ALTRES PAPERS FOIXIANS DE SEGIMON
SERRALLONGA PRESENTATS PER JAUME COLL MARINÉ**

**I AMB UN COMPLEMENT DE VINT-I-UN POEMES
D'ALTRES LLIBRES DE L'AUTOR**

FUNDACIÓ
J.V. FOIX

**Edicions 62
Barcelona**

J. V. FOIX

LES IRREALS OMEGUES

AMB UN ESTUDI I ALTRES PAPERS FOIXIANS DE SEGIMON
SERRALLONGA PRESENTATS PER JAUME COLL MARINÉ
I AMB UN COMPLEMENT DE VINT-I-UN POEMES PROCE-
DENTS D'ALTRES LLIBRES DE L'AUTOR

Edicions 62

Primera edició: gener del 2025

© Hereus de J. V. Foix, 2025

© dels textos de Segimon Serrallonga:

Hereus de Segimon Serrallonga, 2025

© de la presentació: Jaume Coll Mariné, 2025

Disseny de la coberta: Jordi Romero

© d'aquesta edició: Edicions 62, s.a.

Av. Diagonal, 662-664 – 08034 Barcelona

www.edicions62.cat

Fotocomposició: Moelmo

Impressió: Limpergraf

ISBN: 978-84-297-8229-5

Dipòsit legal: B. 21.430-2024

Tots els drets reservats

TAULA

Propòsit	11
Nota a la «Nota...» de Segimon Serrallonga, per JAUME COLL MARINÉ	13
SEGIMON SERRALLONGA Nota sobre la cronologia dels poemes de <i>Les irrealis omegues</i>	
a. <i>Les irrealis omegues</i>	26
b. <i>On he deixat les claus...</i> (1953) i <i>Desa aquests llibres al calaix de baix</i> (1964) com a reforç de lectura de <i>Les irrealis omegues</i>	34
1. Cronologia d' <i>On he deixat les claus...</i>	34
2. Cronologia de <i>Desa aquests llibres al calaix de baix</i>	41
[3.] Temes i epígrafs d' <i>On he deixat les claus...</i>	42
[4.] Temes i epígrafs de <i>Desa aquests llibres al calaix de baix</i>	45
[5.] Temes i epígrafs de <i>Les irrealis omegues</i>	46
Conclusions	48
APÈNDIX I: Taula general de <i>Desa aquests llibres al calaix de baix</i>	52
APÈNDIX II: Cronologia conjunta dels poemes entre 1930 i 1944 (-1948) o 1945	54
APÈNDIX III: <i>Sol, i de dol</i> (1947)	56

LES IRREALS OMEGUES

<i>Excuses</i>	63
I. Per a ésser a temps a l'ofertori . . .	67
II. En Creixells i jo establíem, hora foscant . . .	73
III. En un penyal d'Aiguadolç . . .	79
IV. Passàvem per corriols nocturns . . .	83
V. Vam arribar en aquell poble i no hi havia ningú . . .	87
VI. Baixava de Coll Formic al Brull . . .	93
VII. Vagava aquell vespre pels barrancs de Begur . . .	97
VIII. Els falsos gratacels badaven llurs obertures . . .	103
IX. En palmells d'or guardem els ulls de pedra . . .	107
X. A ple sol contemplàvem el joc . . .	113
XI. Al peu d'una muralla ciclòpia . . .	117
XII. Vaig obrir, cos balb, els calaixos . . .	121
XIII. Ens havíem banyat a la Cativa . . .	127

VINT-I-UN POEMES

DE «DESA AQUESTS LLIBRES AL CALAIX DE BAIX»

I D'«ON HE DEIXAT LES CLAUS...»

[De *Desa aquests llibres al calaix de baix*]

Entre estibes de bales de cotó . . .	135
Trencàvem ametlla i en ventàvem la pellofa . . .	136
No puc, de nit, i a l'aventura...	137
Miràvem el cel tot estrenyent damunt el pit . . .	138
Dibuixàvem rellotges de sol a les parets . . .	140
Dellà els segles, immòbils	142
Hauríem estellat més pins . . .	144
L'inútil deler	146

[D'On he deixat les claus...]

II. Haviem plantat banderoles fosques . . .	147
III. Descalç, damunt la calç, caminava . . .	149
IV. D'on vinc, ni sé	150
V. El transeünt i la seva memòria	151
VI. A l'entrada d'una estació subterrània . . .	152
VII. Vagava, a galop tirat, pels volts de la muralla . . .	154
VIII. Fronteres	156
IX. És quan dormo que hi veig clar	157
X. Escorç de l'altre paisatge	159
XI. El difícil encontre	161
XII. El meu país és un roc...	162
XIII. L'esbós sense retoc	165
I. Vaig arribar en aquell poble . . .	167

SUPLEMENT

Altres papers foixians de Segimon Serrallonga

Nota al suplement, per JAUME COLL MARINÉ	173
1. Carbonell / Foix – p. 71-72 – «conversions» i «conversió»	177
2. Amb Manuel Carbonell sobre els deu darrers sonets de <i>Sol</i> , i de <i>dol</i>	182
3. Diàleg amb Manuel Carbonell sobre coses del seu llibre sobre Foix	184
4. Nota a <i>Eva</i> (<i>fora de l'horitzó moral</i>)	186
5. Agustí – Títols divins i invocació – Confessions	189
6. Roïç – Psalms	191
7. Llegint Tolstoi; parlant de Foix	192
8. [Apunt sobre els plors]	193
9. Gimferrer / Foix	195

El desenvolupament homogeni de l'obra en vers de J. V. Foix ha d'esdevenir més clar si es fa degudament cas de les notes que encapçalen els llibres en vers, a partir de la publicació d'*On he deixat les claus...* (1953) i *Desa aquests llibres al calaix de baix* (1964).

La majoria de poemes d'aquest darrer pertanyen, com assenyala l'autor en el seu «És a dir», a èpoques anteriors. Diu també que la data, sota de cada poema, no li sembla innecessària. Cal deduir-ne de cop que l'ordre és significatiu. I efectivament la significació es fa manifesta en la *inversió* cronològica (del 1953, les dates van davallant sense alteracions, any rere any i si cal mes rere mes, fins a l'octubre de 1918). L'objectiu és, doncs, aquest: revelar, tot cedint a les sol·licitacions d'un públic, escàs però il·lustre, que li havia estat més o menys advers o indiferent abans de la publicació de *Les irreals omegues*, la seva obra com a més plena. El llibre, adverteix encara la nota a *Desa aquests llibres al calaix de baix*, havia d'haver aparegut quatre anys abans, el 1960, per tant. Aquesta advertència no és tampoc sobrerera: obliga a considerar-lo com a continuació del propòsit anunciat vagament a «Raons» d'*On he deixat les claus...*, d'una part, i de l'altra a constatar que s'hauria produït un encavalcament i a la vegada una distinció deliberada amb *Onze Nadals i un Cap d'Any* (1960-1948).

On he deixat les claus... ja havia estat un acompliment, parcial, d'aquell propòsit mateix, que en les «Excuses» de *Les irrealis omegues* era anunciat amb tota claredat. En el llibre del 1953, però, oferia un ordre cronològic natural.

Primera deducció, doncs:

Les irrealis omegues : ordre cronològic embullat.

On he deixat les claus... : ordre cronològic natural.

Desa aquests llibres al calaix de baix : ordre cronològic invertit.

Pel que fa a l'indret de l'escriptura dels poemes, Foix advertia que llur indicació tampoc no li semblava innecessària. I efectivament, a la lectura s'advera necessària. Per aquella indicació s'entenen en primer lloc les situacions terrestres de cada poema, mar, muntanya o ciutat, de tanta transcendència per a la interpretació de la tipologia conceptual foixiana. Citem, a títol d'exemple extrem, aquest: Quan indica, per a «No puc, de nit, i a l'aventura» (*Desa* 22), el Pla de Tudela, no vol dir que el poema hagi estat escrit en aquell pla inhòspit, de nit, i a plena tempesta, sinó que allí i en aquestes condicions ha estat pre-viscut, i que és allí i d'aquesta manera que ell, possiblement des del Port de la Selva, imaginativament ha viscut a l'hora de la redacció, i per tant que és allí i així que el lector ha de traslladar-se per llegir-lo. La indicació de lloc, doncs, forma part del poema.

Encara sobre l'indret: 17 poemes de *Desa aquests llibres al calaix de baix*, 8 d'*On he deixat les claus...* i 4 de *Les irrealis omegues* no porten anotació d'indret. Com que és una constant l'absència dels topònims ciutadans, sembla que cal de-

duir-ne, amb naturalitat, que l'indret és per a cadascun d'ells Sarrià.

Pel que fa a l'indret, doncs, el lector ha de sotmetre's a la indicació (o a la manca d'indicació) assenyalada, si no vol perdre's un dels elements del real. Quan Foix diu, en conversa, que ell és un poeta que s'aferra al real, no es contradiu pas.

a.

Les irrealis omegues (1948)

El llibre de *Les irrealis omegues* comprèn 13 poemes, que ordenats cronològicament cauen en les dates i els llocs següents:

1	III	1922		Sitges	En un penyal d'Aiguadolç
2	XII	1930	set.	Cadaqués	Vaig obrir, cos balb
3	VIII	1931		Cadaqués	Els falsos gratacels
4	X	1932	juny	El Port	A ple sol contemplàvem
5	IV	1933		Port Lligat	Passàvem per corriols
6	II	1934	set.		En Crexells i jo
7	V	1934	oct.	Port Bou	Vam arribar en aquell poble
8	VII	1934		Sa Tuna	Vagava aquell vespre
9	XI	1935			Al peu d'una muralla
10	I	1936	set.		Per a ésser a temps a l'ofertori
11	IX	1939		Els Torrents	En palmells d'or guardem
12	VI	1944-1948		Gualba- Viladrau	Baixava de Coll Formic
13	XIII	—			Ens havíem banyat a la Cativa

Les raons d'aquest embullament cronològic poden ser les que Foix indica en les seves «Excuses»: refermar-se en la seva «posició d'investigador en poesia» i facilitar «la lectura i, per ventura, la comprensió» de la seva obra. És cert que aquestes remarques són explícitament referides a la inclusió o no inclusió de poemes i no pas a llur ordre. Però revelen de retop la concepció del que ell entenia en aquell moment per llibre: la publicació d'un conjunt de poemes, en ordenació provisional, però no arbitrària, en vistes a un bon resultat en poesia i en vistes a una lectura més còmoda i comprensible, no solament de la seva obra en general, sinó ja d'aquest llibre. Aquesta darrera deducció és de lògica pura.

Sembla, doncs, que una lectura feta atentament segons l'ordre donat pel poeta ha de desfer la impressió i l'aparença de *miscel·lània* que segons Gimferrer té aquest llibre i, a la vegada, descobrir-ne l'estructura significativa, que ha de manifestar-se, sembla, en el pla pedagògic i en una determinada tria de valors.

Ara bé, això, que havia de ser possible, mínimament si més no, comptant merament amb els 13 poemes del llibre, havia d'esdevenir, per voluntat aquí mateix expressada per l'autor, molt més fàcil un cop el lector disposava ja dels poemes dels altres dos llibres.

Per això mateix, cal respectar l'ordre donat i fer-se una idea clara de la unitat de *Les irrealis omegues*, i cal, al mateix temps, anar a l'encontre de *Les irrealis omegues* entrant, per dir-ho així, de pujada, des d'*On he deixat les claus...*, i davallant-hi des de *Desa aquests llibres al calaix de baix*.

Fent-ho així, hi descobrim un quiasme cronològic sorpre-

nent: no solament l'un camí puja i l'altre baixa, sinó que els poemes del primer llibre destinat a completar, el del 1953, ocupen, en relació amb les dates de *Les irrealis omegues*, els anys posteriors, del 1932 al 1937; per contra, els del segon llibre, el del 1964, ocupen les dates anteriors, del 1930 al 1932. Tornem així a la constatació, ara potser ja mig explicada, de les diferències en l'ordre cronològic que assenyalàvem al començament:

Les irrealis omegues : embullat.

On he deixat les claus... : natural.

Desa aquests llibres al calaix de baix : invertit.

A procedir i a retrocedir i/o a incidir, hi convida el poeta mateix amb més «raons» de les que hem adduït fins ara: hi ha, diu Foix davant d'*On he deixat les claus...*, «tot d'estrofes latents que l'autor no es desdiu de publicar en circumstàncies més còmodes». Aquesta nota és referida als poemes «Els assalariats del somni...» i «Per les cales ramoses...», però ja sorprèn que el poeta qualifica de «latents» aquelles estrofes que diu que no publica. ¿Eren ja escrites o no? Evidentment que estaven escrites d'alguna manera, que no es trobaven pas únicament *in mente*: eren esbossades i inscrites. Això pertany al procediment d'escriptura. Per això crec que és vàlid d'arreglar com a il·lustradora de la retenció de poemes la segona part de la frase: «no es desdiu de publicar en circumstàncies més còmodes». Aquestes circumstàncies poden ser d'ordre polític. Semblaria el més obvi. Però ¿en quin sentit «polític»? La por o la vigilància de Foix té dues cares: l'una mira la dictadura, l'altra l'anarquia, essent el centre que les manté vives l'esperit nacional (-univer-

sal). Però per més òbvia que sembli aquesta interpretació, el lector no es pot pas estar tampoc de pensar en una altra, la que en la mateixa nota de «Raons» és donada, com de costum, per la via de la modèstia (no em refereixo tant a «amb la vènia» dels possessors dels impresos breus, incidentals, com a «Ni tampoc no hi són tots; a l'autor li costa, ara per ara, de reconèixer-ne la validesa»). Aquestes remarques de modèstia tenen també dues cares: l'una la de la gentilesa, pròpia de l'ètica foixiana; l'altra, essent literàriament de més importància, puix que parla de valors poètics en si, no deixa tampoc de pertànyer d'alguna manera a l'ètica, però des d'una vessant aparentment negativa: em refereixo a la por o respecte dels crítics, més ben dit, del crític.

Dit amb paraules de Foix —llegides o sentides—: «Sempre em semblava que en Riba tenia deu anys més que jo, i érem del mateix any; demà, pensava, quan veuré en Riba, li diré això, li diré allò, i l'endemà, quan el veia, em tornava a quedar mut; Riba va trigar molt a fer cas dels meus versos i, públicament, per escrit, no els va lloar fins que no va publicar *Salvatge cor*». Aquesta por només es pot considerar infantívola quan no es fa cas dels articles, en prosa rasa, publicats abans de la guerra per en Foix, que pel que fa a exigència moral i literària no són gens lluny de l'ètica ribiana. En Riba, Foix hi trobà potser l'estímul més alt per a mantenir-se en les seves pròpies tendències morals més fondes. Em costa de creure, fins i tot, que Foix hagués publicat mai, en vida de Riba, «Tot n'és ple» o el poema de la creu a l'interior d'un llibre.*

* Es refereix als poemes «Tot n'és ple» i «El preu», inclosos entre els «Poemes inèdits» a l'*Obra poètica* de Nauta (1964). (Nota dels editors.)

Sigui com sigui, resta en ferm la necessitat, per a una lectura completa de *Les irrealis omegues*, de l'establiment de la unitat individual d'aquest llibre i a la vegada el recurs als altres dos. Com diu llur autor a «Excuses»: «la data que acompanya individualment els poemes en subscriu provisionalment l'experiència i no en tanca el procés».

Cal, a més a més, advertir que, un cop desembullada la cronologia de *Les irrealis omegues*, apareix una característica que comparteix amb l'únic llibre ordenat segons la cronologia natural, l'*On he deixat les claus...*: comencen ambdós amb un poema temporalment desplaçat de tots els altres,

<i>Irrealis</i>	1922	—el consecutiu és del 1930
<i>On he</i>	1942	—el següent és del 1932

i acaben amb un penúltim temporalment també desplaçat:

<i>Irrealis</i>	1944-1948	—el tercer d'últim és del 1939
<i>On he</i>	1933	—el tercer d'últim és del 1953

Ambdós llibres també comparteixen la singularitat del final: en *On he deixat les claus...* el darrer és consecutiu al tercer d'últim; en *Les irrealis omegues*, no hi ha data, cosa que crida de seguida l'atenció, i ja l'apariona d'alguna manera amb el final de l'altre llibre, i és probable, a més a més, que calgui situar-lo, o traslladar-lo, conceptualment, a una data molt properament posterior a l'ocupació de Catalunya (la lectura del títol sembla obligar-hi: «Ens havíem banyat a *la Cativa* i, a *sol colgant*, contemplàvem, després d'haver fullejat una *vella crònica nacional*,

com tot de reis antics amb amples capes vermelles tenien llur *assemblea* al serrat de *Cap Gros*», on els dos topònims de la Mar d'Amunt comporten una transcendència certa), de manera que el darrer, també aquí, seria consecutiu amb el tercer d'últim (1939-1939).

Deixant de banda els poemes extrems (els del 1922 i del 1944-1948), els poemes de *Les irrealis omegues* agafen del setembre de 1930 al 1939: tot un cicle històric, que comprèn: *Pre-República* – *República* – *Guerra i Revolució* – *Ocupació*.

Que el poema del setembre de 1930 entra també dins el cicle històric assenyalat es pot afirmar, atenent-nos de moment a la pura exterioritat cronològica marcada, sense ficar-nos encara en cap contingut, pel fet que Primo de Rivera havia dimisit el 28 de gener i exiliat per l'abril, restant la Monarquia extraordinàriament afeblida (no sé si el Pacte de Sant Sebastià, que tingué lloc per l'agost, era conegut de Foix); és a dir, no cau dins la Primera Dictadura, sinó dins la pre-República. No clou, sinó que obre.

El poema del 1939, sense marca de mes, fa una cloenda temporalment marcada. La manca de mes és tan greu que cal entrar en lectura per destriar, per bé que ja es pugui comptar amb un mes contra onze (gener contra els restants). Entenent-lo escrit després de l'entrada dels franquistes i sota l'impacte de l'ocupació, hi ha versos que resulten solars, com digué Riba; per exemple:

—Deixeu-me sol, que sóc molts . . .

Miser em sé, però sol torno a néixer . . .

Sóc el Qui Fou . . .

I em faig un clam del silenci de tots . . .
Només mos ulls són meus, no pas els vostres,
I petjo ferm en nits d'eternitat . . .
etc.

Aquest poema és un clam que clou. Però el poema XIII, que és el que crec haver de situar també el 1939 (o 1940) i que tanca físicament el llibre («Mar vital quan floreja l'aurora»), deixa obert, «no tanca el procés».

D'aquest tipus d'obertura i clausura, se'n podria dir val-ves vives. El que tanquen a dins és un cicle històric vital. *Les irrealis omegues* constitueixen un llibre comparable a les *Elegies de Bierville*, però no és un llibre d'exili: segueix una corba his-tòrica anterior, la compresa entre Dictadura i Dictadura (amb les valves del 1930 i del 1939 vives). Com les *Elegies de Bierville*, *Les irrealis omegues* es despleguen dins una concepció política nacional que no és nova en l'autor, no és provocada per les cir-cumstàncies, però sí elevada i transcendentalitzada per aques-tes. Per això la concepció política és indestruïble de la temàti-ca concurrent. I encara que això són figures del mateix paner, aquí m'abstinc de tocar-les.

[Paràgrafs cancel·lats per Serrallonga: «Una darrera hipòtesi so-bre l'esbullament cronològic de *Les irrealis* s'imposa: Una lec-tura seguida de tots 13 poemes, seguint l'ordre cronològic real (comprentent no solament el XIII, sinó el III, de 1922: "... El pintor Sunyer i jo —què va passar pel març de 1922?— ... hau-ríem volgut ésser soldats, però les banderes del nostre regiment havien estat arrestades"), ¿no hauria donat —no donava—

una visió més clara del contingut polític? O bé, ¿no temé Foix que una lectura així donaria una revelació del contingut polític massa clara? Aquesta hipòtesi es reforça si es pensa a quin extrem de susceptibilitat arribava la censura i a quin extrem de prudència arribaven els escriptors.

Val a dir, també, que una tal hipòtesi entraria en joc, i qui sap si en conflicte, amb allò que per a mi és més que una hipòtesi sobre l'estructura unitària de l'obra (en el pla pedagògic i de valors), però tampoc crec que fos absolutament contradictòria».]